

Верховний
Суд

Застосування ШІ під час розгляду окремих категорій справ в судах: міжнародний досвід

Ян БЕРНАЗЮК,

суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКЕ РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Програма підготовки суддів місцевих загальних судів
30 січня 2026 року

ПЛАН

1. Конституційні засади здійснення судочинства
2. Ініціатива Мінцифри застосовувати ШІ під час розгляду деяких справ по КУпАП
3. Проєкт постанови КМУ «Про реалізацію експериментального проекту стосовно здійснення електронного судочинства»
4. Ризики таких ініціатив (експериментів)
5. Міжнародний досвід впровадження ШІ у судову систему
6. Регулювання використання ШІ судами та практика

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 124

Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Електронний суд із використанням ШІ стане одним із ключових пріоритетів Мінцифри у 2026 р (30.12.2025)

<https://interfax.com.ua/news/telecom/1132630.html>

У 2026 році планується реалізація електронного суду з використанням ШІ для адміністративного судочинства, що має розвантажити судову систему (Михайло Федоров).

"Ми працюємо над проєктом, який буде унікальним у світі, коли, наприклад, є адміністративне правопорушення і ми, ви між собою, громадяни, зможемо зі штучним інтелектом суд зробити швидко онлайн в кілька кліків, якщо погоджуємося з рішенням.

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ: ЧОМУ СУДОВА СИСТЕМА ПОТРЕБУЄ ТРАНСФОРМАЦІЇ?

Критичне навантаження: Щорічно на розгляді перебуває понад 900 000 адміністративних справ.

Часові витрати: Суддя та апарат витрачають у середньому 4+ години на підготовку та розгляд однієї справи.

Дефіцит якості: Кожна десята справа закривається через відсутність події або складу правопорушення, що свідчить про низьку якість вхідних матеріалів поліції.

Амбітна мета: Звільнити понад 1 000 000 людино-годин на рік завдяки автоматизації рутини.

ПРІОРИТЕТНІ СФЕРИ: ДЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ШІ Є НАЙБІЛЬШ ЕФЕКТИВНИМ?

Справи за КУпАП (Первинний розгляд): Статті 122-4 (залишення місця ДТП), 124 (ДТП), 126 (керування без документів) та 130 (керування у стані сп'яніння).

Судовий контроль: Оскарження постанов Національної поліції (ст. 122, 126, 127 та інші).

Обґрунтування вибору: Ці категорії генерують масовий, повторюваний потік справ, де 84.95% завершуються прямим накладенням стягнення.

АНАЛІТИКА СТЯГНЕНЬ: МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ УНІФІКАЦІЇ ПРОЄКТІВ РІШЕНЬ

Домінуючі види стягнень: 98.10% усіх основних стягнень становить штраф, а 98.87% додаткових — позбавлення прав.

Структурованість даних: Обидва процеси є масовими та чітко визначеними законом, що дозволяє ШІ готувати проєкти рішень з точністю до 99.5% справ.

Системна проблема: 86.25% усіх повернень справ стаються через неналежне оформлення матеріалів поліцією, що ШІ може виявляти автоматично на етапі реєстрації.

ГІБРИДНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ (HUMAN-IN-THE-LOOP (END) - наприкінці)

- **Етап 1. Аналіз:** AI Core аналізує матеріали (ЄСІТС), порівнює з судовою практикою та формує **проект постанови, які доводиться до особи поза судовою процедурою.**
- **Етап 2. Взаємодія:** Через застосунок "Дія" громадянин може визнати вину та оплатити штраф у прискореному порядку.
- **Етап 3. Верифікація:** Суддя здійснює фінальний контроль. Він може або підписати підготовлений проект, або відхилити його та призначити загальний розгляд.
- **Результат:** Прискорення опрацювання матеріалів на 90%.

АРХІТЕКТУРА ТА БЕЗПЕКА: ЮРИДИЧНА ЧИСТОТА ТЕХНОЛОГІЇ

Суверенний ШІ (On-Premise): Система розгортається виключно на серверах ДСА. Жодних хмарних API, що гарантує безпеку даних.

Інтелектуальне розпізнавання тексту (ICR - Intelligent Character Recognition): Використання Vision-моделей для обробки рукописних протоколів, які складають більшість матеріалів.

Агентна архітектура: Використання LangGraph (система управління логікою міркувань) дозволяє системі "міркувати", аналізуючи судову практику та ЄДРСР для виявлення повторності правопорушень.

ЕТИЧНІ ГАРАНТІЇ ТА НАГЛЯД: ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

- **Заборона "чорної скриньки":** Створення міжвідомчої **Етичної ради** для забезпечення прозорості алгоритмів.
- **Функція аудиту:** Проведення систематичних випадкових перевірок справ, опрацьованих ШІ, для підтвердження об'єктивності.
- **Завжди Людина:** ШІ ніколи не приймає остаточне рішення. Система підтримує професійне судження, а не замінює його.
- **Міжнародні стандарти:** Відповідність Рекомендаціям ЮНЕСКО та принципам Human Oversight.

КРИТИЧНІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ: ЮРИДИЧНІ ТА ЕТИЧНІ РИЗИКИ АВТОМАТИЗАЦІЇ

Загроза процесуальної суб'єктивності: Використання ШІ для формування «Проекту Постанови» може створити ефект підтверджувального упередження (confirmation bias), коли суддя психологічно схильється до погодження з готовим варіантом.

Проблема «цифрової нерівності»: Передбачається прискорений розгляд через «Дію» за умови згоди громадянина. Це створює ризик нерівності для осіб, які не мають доступу до технологій або не володіють ними достатньою мірою для усвідомлення наслідків.

Непрозорість «алгоритмічного розсуду»: Неможливість повністю реконструювати логічний шлях ШІ до конкретного висновку суперечить принципу юридичної визначеності.

Якість вхідних даних (GIGO): Якщо ШІ тренується на матеріалах, де 10% протоколів є необґрунтованими, а 86% повернень стаються через неналежне оформлення, існує ризик автоматизації системних помилок поліції замість їх виправлення.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ РОЗДУМІВ: ДЕ МЕЖА МІЖ ЕФЕКТИВНІСТЮ ТА ПРАВОСУДДЯМ?

Право на «людський» розгляд: Чи не перетворюється правосуддя на конвеєрний адміністративний сервіс, де втрачається індивідуалізація відповідальності та врахування особливих обставин справи?

Легітимність позасудового скасування: Чи відповідає така модель, що передбачає автоматичне скасування штрафів ШІ-модулем, конституційній нормі про те, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами?.

Відповідальність за помилку: Хто нестиме юридичну відповідальність у разі системного збою алгоритму, який призведе до масових неправомірних рішень, — розробник, ДСА чи суддя, який верифікував проєкт?

РИЗИК СУБ'ЄКТИВІЗАЦІЇ ШІ

- **Зміна ролі ШІ:** У той час як концепція визначає ШІ як інструмент підготовки проєктів, проєкт Порядку наділяє модуль «Штучний інтелект ЄІС МВС» функцією безпосереднього формування квазі-рішення про скасування постанови поліції або відмову у такому скасуванні.
- **Правові наслідки без підпису:** Сформоване алгоритмом рішення доводиться до особи через «Дію». Це фактично перетворює технічний модуль на самотійного суб'єкта перегляду адміністративних актів, що створює колізію з принципом здійснення владних повноважень виключно уповноваженими посадовими особами.
- **Питання для дискусії:** Чи не нівелюється роль людини-контролера, якщо алгоритм самотійно приймає рішення про долю правового акта виконавчої влади ще до залучення суду?

ПРОЦЕСУАЛЬНА АНОМАЛІЯ: СПЛАТА СТЯГНЕННЯ ДО МОМЕНТУ ПІДПИСАННЯ РІШЕННЯ СУДДЕЮ

Фінансова інверсія: Проект Порядку передбачає, що у разі згоди з «проектом судового рішення» особа має сплатити штраф протягом 5 днів. Лише **після оплати** сформована заява передається судді для підписання проекту.

Презумпція винуватості: Такий підхід змушує громадянина виконувати покарання за рішенням, яке юридично ще не існує (не підписане суддею).

Адміністративні ризики: У разі відхилення проекту суддею сплачені кошти підлягають поверненню, що створює додаткове навантаження на бюджет та ставить під сумнів ефективність «швидкого» розгляду.

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

- **Вторгнення у сферу розсуду:** Проект Порядку прямо наділяє ШІ повноваженнями ідентифікувати обставини, які можуть **пом'якшувати або обтяжувати** адміністративну відповідальність.
- **Ризик стандартизації:** Оцінка таких обставин є ключовим елементом суддівської дискреції та індивідуалізації відповідальності. Передача цієї функції алгоритму може призвести до механічного підходу, де унікальні обставини життя громадянина ігноруються на користь статистичних закономірностей моделі.
- **Застереження:** Автоматизація «аналізу» обставин не повинна підміняти собою живий процес правосуддя, де остаточне зважування інтересів особи та держави здійснюється виключно людиною в мантиї.

Франція — AI-система маршрутизації (Cour de cassation)

Внутрішній ШІ-інструмент, розроблений технічною командою Касаційного суду Франції.

Система дійсно навчена на масиві історичних рішень Суду. Її завданням є не просто сортування, а семантичний аналіз тексту апеляції для визначення відповідної судової палати.

Офіційний звіт суду «Cour de cassation and Artificial Intelligence: Preparing the Court of Tomorrow» (опублікований 28 квітня 2025 року) підтверджує, що цей інструмент є частиною стратегії перетворення суду на «Суд майбутнього» через автоматизацію попереднього аналізу та розподілу справ.

[Cour de cassation - Report on AI: Preparing the Court of Tomorrow](#)

Іспанія — NLP-інструменти судової документації

Продукт: «In-house suite of NLP and generative AI tools», розроблений Міністерством президентства, юстиції та зв'язків з парламентом Іспанії.

Звіт OECD підтверджує, що модулі здійснюють класифікацію за юрисдикціями та типами реєстрів, витяг суттєвих метаданих, а також автоматичну анонімізацію та резюмування текстів.

Результати: Впровадження дозволило створити «Єдину папку юстиції» (Justice Folder), де ШІ прискорює пошук інформації та систематизацію документів у масштабах всієї країни.

[OECD Report: Governing with Artificial Intelligence — Case Study Spain \(опубліковано 18 вересня 2025 року\).](#)

VICTOR (Верховний Суд Бразилії)

Функціонал: Автоматизація аналізу апеляційних скарг на відповідність критерію «загального значення».

Результати (2025): Скорочення часу попереднього аналізу матеріалів справи з 44 хвилин (людина-секретар) до декількох секунд.

Першоджерело: [OECD - AI in Justice Administration \(2025\)](#)

PROMETEA (Аргентина, Прокуратура Буенос-Айреса)

Функціонал: Інтелектуальний асистент для автоматизованої підготовки проєктів судових рішень та юридичних висновків.

Результати (2025): Зростання продуктивності обробки справ на 277% (з 130 до 490 справ на місяць на одного спеціаліста).

Першоджерело: [UNESCO - AI in the Courtroom Report \(2025\)](#)

КОДЕКС СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ (СТАТТЯ 16)

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-24#Text>

Використання суддею технологій штучного інтелекту є допустимим, якщо це:

1. не впливає на незалежність та неупередженість судді,
2. не стосується оцінки доказів,
3. не стосується процесу ухвалення рішень,
4. не порушує вимог законодавства.

КОМЕНТАР ДО СТАТТІ 16 КОДЕКСУ СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ

<https://constitutionalist.com.ua/poperednij-proiekt-komentar-do-statti-16-vykorystannia-suddeiu-tehnolohij-shi-do-kodeksu-suddivskoi-etyky>

Сьогодні Рада суддів України активно працює над підготовкою нового Коментаря до Кодексу суддівської етики (<https://rsu.gov.ua/ua/news/u-radi-suddiv-ukraini-vidbulosa-trete-rozsirene-zasidanna-rg-z-pidgotovki-komentara-do-kse>).

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШІ ПРАЦІВНИКАМИ АПАРАТУ ВС (Наказ від 08.12.25 № 117)

https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf

Положення визначає загальні засади та правила використання технологій ШІ працівниками Апарату ВС з метою забезпечення дотримання принципів державної служби, зокрема професіоналізму, ефективності та доброчесності.

Апарат ВС підтримує розвиток та визнає значний потенціал технологій ШІ для оптимізації, а також для вдосконалення робочих процесів.

Інтеграція технологій ШІ в діяльність Апарату ВС та їх використання мають ґрунтуватися на фундаментальних принципах верховенства права, професійної етики, прозорості та поваги до прав і свобод людини.

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШІ ДЛЯ:

1. Опрацювання документів, які містять відомості, що охороняються законом, у тому числі таємницю ухвалення судового рішення та інформацію із закритого судового засідання;
2. Аналізу та моніторингу поведінки працівників;
3. Спроб прогнозувати індивідуальні рішення суддів у конкретних справах;
4. Автоматичного створення проєктів рішень та будь-яких інших процесуальних документів, що ухвалюються у межах судового провадження;
5. Опрацювання матеріалів судової справи, що містять персональні дані.

ШІ МОЖЕ ВИКОРИСТОВУВАТИСЯ ДЛЯ ТАКИХ РОБІТ:

1. Узагальнення судової практики з метою забезпечення її єдності;
2. Аналіз судових рішень з метою виявлення системних причин виникнення спорів;
3. Підготовки пропозицій щодо вдосконалення законодавства;
4. Аналіз та узагальнення великих обсягів даних на основі відкритих джерел інформації;
5. Допомога у підготовці аналітичних документів та звітів;
6. Автоматизація повторюваних робочих процесів;
7. Допомога у створенні та поширенні інформації про діяльність (ведення соціальних мереж);
8. Створення чат-ботів, зокрема, для забезпечення зворотного зв'язку з відвідувачами та учасниками судових процесів;
9. Добір матеріалів для саморозвитку, підвищення кваліфікації та професійного навчання;
10. Пошук нових ідей та підходів до організації робочих процесів;
11. Допомога у перекладі документів з іноземних мов.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ПРАВНИКІВ ЩОДО БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ (ЛИПЕНЬ 2025)

<https://constitutionalist.com.ua/rekomendatsii-z-vidpovidalnoho-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-dlia-pravnykiv>

Ці секторальні рекомендації є одним зі складників дорожньої карти з регулювання ШІ в Україні. Системи ШІ можуть бути корисні на різних етапах діяльності правників — від первинного аналізу документів до формування стратегії захисту клієнта та підготовки процесуальних документів.

Ці рекомендації розроблено для того, щоб надати правникам практичні поради щодо відповідального використання ШІ в професійній діяльності

УХВАЛА АПЕЛЯЦІЙНОЇ ПАЛАТИ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ ВІД 01 ВЕРЕСНЯ 2025 РОКУ У СПРАВІ № 991/3222/25

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/129856098>

Суд повернув скаргу "іншої особи" на вирок за угодою, яка стверджувала, що мотивувальна частина рішення фактично встановила її винуватість.

Головний аргумент скарги: апелянт ідентифікувала себе зі знеособленою "Особою 1" у тексті вироку, посиляючись на те, що система ChatGPT змогла деанонімізувати цю особу за посадою та обставинами справи.

Суддя-доповідач відхилив посилання на висновок AI, підтвердивши, що вирок за угодою не має преюдиційного значення і не може бути використаний як доказ вини третіх осіб, **а відповіді ChatGPT не є джерелом достовірної інформації чи доказів.**

ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Берназюк Ян. Штучний інтелект та система правосуддя України: результати співпраці у році, що минув <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/934/shtuchnyi-intelekt-ta-systema-pravosuddia-ukrainy-rezultaty-spivpratsi-u-rotsi-sh%D1%81ho-mynuv>
2. Берназюк Ян. Наукові надбання як основа для наступних кроків на шляху інтеграції штучного інтелекту в систему правосуддя <https://so.supreme.court.gov.ua/news/949/naukovi-nadbannia-iak-osnova-dlia-nastupnykh-krokv-na-shliakhu-intehratsii-shtuchnoho-intelektu-v-systemu-pravosuddia>
3. Берназюк Ян. Цифрова ера правосуддя: роль ШІ у забезпеченні єдності судової практики в Україні <https://so.supreme.court.gov.ua/news/986/tsyfrova-era-pravosuddia-rol-shi-u-zabezpechenni-iednosti-sudovoi-praktyky-v-ukraini>
4. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence and the Judicial system of Ukraine: results of cooperation in the past year <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-and-the-judicial-system-of-ukraine-results-of-cooperation-in-the-past-year>
5. Берназюк Ян. Штучний інтелект і його використання для забезпечення єдності судової практики як складової довіри до суду // Слово Національної школи суддів України. – 2024, № 2(49), С. 16-35 https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2024_4_49/nsj_4_49_2024.pdf
6. Берназюк Ян. Ера ШІ й роль верховних судів у цифровій трансформації правосуддя // Юридична газета. № 4 (792). - С. 16-18. <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/era-shi-y-rol-verhovnih-sudiv-u-cifroviy-transformaciyi-pravosuddya.html>
7. Bernaziuk Ian. Artificial Intelligence in the Ukrainian Judiciary: Charting the Course Under the Digital Gavel <https://constitutionalist.com.ua/artificial-intelligence-in-the-ukrainian-judiciary-charting-the-course-under-the-digital-gavel>
8. Bernaziuk Ian. Benchmarking Justice: Can AI Uphold the Rule of Law? <https://law.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2025/11/Rule-of-Law-and-AI-Challenges.pdf>
9. Берназюк Ян. Правосуддя майбутнього збереження незалежності та людяності в еру ШІ <https://nsj.gov.ua/ua/pidgotovka-pratsivnikiv-aparativ-sudiv/programi-pidgotovki-pratsivnikiv-aparativ-sudiv-2021-rik/5-grudnya-2025-r-programa-dlya-pomichnikiv-suddiv-ta-pratsivnikiv-aparativ-sudiv-tsifrova-gramotnist-pomichnika-suddi-ta-pratsivnika-aparatu-sudu>
10. Берназюк Ян. Межі втручання у приватне життя в умовах загроз національній безпеці: стандарти і виклики для правосуддя https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/135.%20Limits_of_Interference_Private_Life_under_National_Security%20Threats_bernaziuk.pdf
11. Берназюк Ян, Фонова Олена. Правосуддя 2035: між правом і кодом»: Випуск № 18 подкастів НШСУ https://youtu.be/UlghLhHV8os?si=nCpvAl5p5KP3tY_G

Верховний
Суд

Дякую за увагу!